

Навчальна дисципліна: «Експериментальна психологія»
Спеціальність: 053-Психологія (Практична психологія)
Курс: другий
Викладач: доц. Бучко В.Б.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна навчальна діяльність студентів є обов'язковою складовою частиною процесу формування особистості майбутнього психолога. Її основні завдання – розвиток вмінь:

- самостійно здобувати знання;
- аналізувати, узагальнювати навчальний матеріал;
- використовувати набуті знання у нестандартних ситуаціях;
- вести науково-дослідницьку роботу.

Зміст самостійної роботи визначається програмними вимогами. Задачі і зміст визначають форми організації самостійної роботи студентів та форми контролю рівня їх знань.

Програмний матеріал курсу поділяється на дві складові: програмний матеріал, який доводиться до відома студента у формі лекцій та матеріал, що підлягає самостійному опрацюванню. Таким чином цілі модулі програмного матеріалу можуть бути перевірені і оцінені лише під час поточного контролю.

Самостійна робота має такі складові і форми їх оцінювання:

- аудиторна робота під час виконання завдань на лабораторних заняттях. Результати її оцінюються під час поточного контролю;
- виконання самостійних робіт у формі есе, рефератів з конкретних проблем та складання письмових звітів або усних доповідей;
- опрацювання програмного матеріалу з змістового модулю та оцінка її результатів під час проміжного контролю;
- розв'язання ситуаційних завдань, виконання письмової контрольної роботи або тестування;
- звіт про науково-дослідну роботу, результати якої можуть бути використані при написанні випускної роботи і за рішенням кафедри опубліковані.

Кожен студент повинен уміти раціонально організувати свою навчальну діяльність. Важливим є вміння скласти план своєї роботи, чітко визначити її послідовність. Необхідно, щоб план самостійного навчання був реальним і його виконання призводило до певних успіхів у навчальному процесі.

Відібрана для самостійного опрацювання література може бути різною як за обсягом наукових даних, так і за характером їхнього викладу. Потрібно відібрати необхідний для опрацювання матеріал (глави, розділи, підрозділи тощо), а також розсортувати його за значимістю (що для детального вивчення, а що для ознайомчого читання). Процес читання має відбуватися повністю, вдумливо, до незрозумілих питань слід обов'язково повертатися, наводити додаткові довідки, щоб зрозуміти думку автора. Значення незнайомих термінів слід відразу ж з'ясувати за тлумачними словниками, енциклопедіями або

спеціалізованими довідниками. У процесі роботи з літературою корисно робити виписки найважливіших думок, формулювань, окремих висловів на окремих аркушах паперу із зазначенням автора, джерела, сторінок і абзаців. Для кращого засвоєння матеріалу, розвитку творчого мислення основний зміст прочитаного доцільно формулювати у вигляді тез.

Конспект є стислим викладом основної сутності опрацьованого літературного матеріалу. Конспект має бути стислим, змістовним і записаним своїми словами та формулюваннями. Класичні визначення, оригінальні думки, вислови слід записувати до конспекту повністю з посиланням на автора, джерело і сторінку. У процесі конспектування важливо дотримуватись логічного зв'язку окремих складників тексту. У тексті конспекту корисно підкреслювати найважливіші теоретичні положення, визначення, висновки і робити помітки на полях.

Змістовий модуль 1. Методологічні засади наукового знання.

Тема 1. Науково-природнича парадигма психології. Історична логіка розвитку наукової психології.

Наука як особлива сфера і спосіб суспільного функціонування. Два стани науки (Т. Кун): революційна фаза і фаза „нормальної науки”. Поняття парадигми. Науково-природнича парадигма психологічного знання. Принцип верифікованості і принцип фальсифікованості (К. Поппер). Основні напрямки методології наукового дослідження. Критерії наукового знання. Номотетична та ідіографічна дослідницька орієнтація. Сцієнтистська методологія розвитку наукового методу і наукового знання.

Завдання для самостійної роботи

1. Історичні аспекти становлення експериментальної психології як галузі наукового пізнання.
2. Як в методології наукового пізнання представлено значення парадигми?

Провідні поняття теми: ідіографічний підхід, номотетичний підхід, принцип верифікованості, принцип фальсифікованості, парадигма, методологія, фаллібілізм, життєва психологія, наукова психологія, експериментальна психологія, теоретичне знання, критичний раціоналізм, сцієнтизм, революційна фаза науки, фаза „нормальної науки”, норма дослідження, емпіричне знання, теоретичне знання.

Тема 2. Структура нормативного процесу наукового дослідження. Принципи наукового дослідження в психології. Типи дослідницьких стратегій в психології.

Нормативна рамка наукового дослідження. Метод як спосіб відбору, контролю і спростування недостовірних припущень. Відносність змісту наукового знання. Основні припущення і принципи теорії природничонаукового дослідження: темпоральна неперервність, незворотність подій, ізотропність простору, об'єктивність і реальність подій. Емпіричні і

теоретичні дослідження. Фундаментальні і прикладні, монодисциплінарні і міждисциплінарні, аналітичні і комплексні дослідження. Пошукові, критичні, уточнюючі і реплікативні дослідження. Специфіка пілотажних досліджень у психології. Особливості польових досліджень.

Завдання для самостійної роботи

1. Як в методології наукового пізнання представлено значення парадигми?
2. Чим відрізняються поняття „метод” і „методика” в психологічному дослідженні? Які можливі критерії класифікації психологічних показників?
3. Які основні методи виділяються відповідно до однієї із найстаріших систематик?
4. Які групи методів слід виділяти відповідно до сучасної систематики психологічних методів дослідження?

Провідні поняття теми: метод, гіпотетико-дедуктивний метод, емпірична психологія, нормативи наукового мислення, редуccionізм, метод апріорі, принцип детермінізму, принцип об'єктивності, інформаційний підхід, псевдонаука, каузальна логіка, гіпотетичний конструкт, експериментальний ефект, експериментальний факт, емпірична закономірність, життєвий реалізм, експериментальний реалізм, якісне дослідження, кількісне дослідження, фундаментальне дослідження, прикладне дослідження, монодисциплінарне дослідження, міждисциплінарне дослідження, аналітичне дослідження, комплексне дослідження, пошукове дослідження, критичне дослідження, уточнююче дослідження, реплікативне дослідження, пілотажне дослідження, польове дослідження, лабораторне дослідження.

Тема 3. Форми наукового знання. Теорія, її структура та види. Наукова проблема і гіпотеза. Типи гіпотез.

Форми неемпіричного (теоретичного) знання: закони, класифікації, типології, моделі, схеми, гіпотези. Теорія як вища форма наукового знання. Структура теорії. Аксиоматичні і гіпотетико-дедуктивні, якісні і формалізовані теорії. Критерії „сильної” теорії: верифікованість, евристична цінність, економність, внутрішня узгодженість, економність, широта охоплення, функціональна значимість. Постановка проблеми в психології. Наукова гіпотеза. Операціоналізація експериментальних гіпотез. Гіпотези про наявність явища, зв'язку між явищами, причинно-наслідкові зв'язки між явищами. Статистичні гіпотези: гіпотеза про схожість (H_0) і гіпотеза про відмінність (H_1).

Завдання для самостійної роботи

1. Як визначаються поняття психологічної гіпотези і гіпотетико-дедуктивного методу?
2. Які критерії диференціації теорій різного рівня? Які теорії передбачають експлікацію експериментальних гіпотез?
3. Чим в психології різняться поняття емпіричної закономірності і експериментально встановленого факту?
4. Що таке планування експерименту і для чого воно потрібне?

Провідні поняття теми: теорія, теоретичний конструкт, операціоналізація понять, закон, закономірність, класифікація, типологія, схема, модель, аксиоматична теорія, гіпотетико-дедуктивна теорія, якісна теорія,

формалізована теорія, прогностичність теорії, верифікованість теорії, евристична цінність теорії, внутрішня узгодженість теорії, економність теорії, широта охоплення теорії, функціональна значимість теорії, наукова проблема, теоретична гіпотеза, емпірична гіпотеза, експериментальна гіпотеза, контргіпотеза, гіпотеза про наявність явища, гіпотеза про зв'язок між явищами, каузальна гіпотеза, статистична гіпотеза, альтернативна гіпотеза, гіпотеза про схожість, операціоналізація гіпотез, наукова індукція, наукова дедукція.

Рекомендовані джерела:

1. Выготский Л.С. Проблемы развития психики: В 6 т. – М.: Педагогика, 1983. – Т.3. – 367 с.
2. Гласс Дж., Стенли Дж. Статистические методы в педагогике и психологии. – М.: «Прогресс», 1976. – 495 с.
3. Гриншпун И.Б. Введение в психологию. – М.: Ин-т практ. психол., 1996. – 152 с.
4. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. – СПб.: Питер, 2000. – С. 8-18.
5. История и некоторые вопросы современного состояния экспериментальных исследований в отечественной психологии: Сб. науч. тр. / Под ред. Е.А. Будиловой, В.А. Кольцовой, М.В. Муленковой. – М.: ИП РАН, 1990. – 294 с.
6. Костюк Г.С. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1988. – 301 с.
7. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения: В 2т. – М.: Педагогика, 1983. – Т.1. – 381 с.
8. Максименко С.Д. Основы генетичної психології: Навч. посіб. – К.: НПЦ Перспектива, 1998. – 220 с.
9. Роговин М.С. Введение в психологию. – М.: Высш. шк., 1969. – С. 169-195.
10. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000. – С. 10-89.
11. Руденко В.М., Руденко Н.М. Математичні методи в психології: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Рівне: видавець Олег Зень, 2008. – 496 с.
12. Основы психології / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1995. – 632 с.
13. Фресс П. Развитие экспериментальной психологии // Экспериментальная психология / Под ред. П. Фресса, Ж. Пиаже. – М.: Прогресс, 1966. – С. 15-96.
14. Ярошевский М.Г. История психологии. – М.: Академия, 1996. – 416 с.
15. <http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm>